

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת כי תצא תשע"ב

ה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה

זה, ויוצאין בדימוס (ר"ן ר"ה דף ג, א מדפי הרי"ף).

אבל אפשר להוסיף ולומר, שראש השנה - יום בריאת האדם - הוא גם היום הראשון בו נעשה ה' למלך על כל הארץ. אמנם הקב"ה הוא "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" - עוד לפני בריאת העולם הקב"ה היה מלך - אבל אז עוד לא היה מי שיכיר במלכות ה' ויקרא לו "מלך", כי לא היו נבראים. רק אחרי שנברא העולם - "לעת נעשה בחפצו פל - אזי מלך שמו נקרא". אז היה כבר מי שקרא לקב"ה מלך. נמצא, שהמלכה הראשונה של הקב"ה היתה בראש השנה, על ידי אדם הראשון שנברא באותו יום וקרא לו "מלך". לכן, בכל שנה ושנה מחדש, עבודת היום של ראש השנה היא - "תמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א). להעמיק את הכרתנו במלכות ה', ולהתפלל לפניו שכל העולם כולו יגיע במהרה להכרה זו². ומאידך גיסא, גם הקב"ה מגלה ביום זה מידת מלכותו, ודן את כל באי העולם. כי "מלך בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ" (משלי כט, ד). המשפט הוא גילוי של מידת המלכות. לכן יום זה הוא יום דין.

עבודת ראש השנה - המלכת ה'

דבר זה, שעבודת היום בר"ה היא העמקת ההכרה במלכות ה' - רואים גם בנוסח הברכה שתקנו חז"ל בתפלת ראש השנה ובקידוש היום. הגמרא הרי אומרת - "אין חותמין בשמים!" (ברכות מט, א) [כלומר: גם בברכה שעוסקת בכמה ענינים, על החתימה לעסוק בענין אחד בלבד, ולא יותר. למשל: בברכת "מחיה המתים" מזכירים שבחים רבים - "אתה גבור לעולם ה', מחיה מתים אתה... סומך נופלים, ורופא חולים, ומתיר אסורים" וכו'. ובכל זאת, בחתימת הברכה אומרים רק "ברוך אתה ה' מחיה המתים", ולא "ברוך אתה ה', מחיה מתים וסומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים"]. ממילא קשה, כיצד חותמים בראש השנה את ברכת קדושת היום (בתפלה ובקידוש) במילים "מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון"? הרי ש"לש השנה ענינים יש כאן: א) מלך על כל הארץ,

ב) מקדש ישראל, ג) מקדש יום הזכרון!
והנה, לגבי הצירוף של "מקדש ישראל ויום הזכרון" מסבירה הגמרא (שם), שאין כאן שני ענינים אלא ענין אחד - מקדש ישראל שמקדשים את יום הזכרון [כלומר, שזהו אחד המאפיינים של קדושת ישראל, שיש בכחם לקדש את הזמנים, ובכלל זה גם את יום הזכרון]. אבל "מלך על כל הארץ" - כיצד שייך ענין זה ל"מקדש ישראל ויום הזכרון"? מדוע אין כאן בעיה של חתימה בשני ענינים?

התשובה היא, שאין כאן שני ענינים, אלא הכל ענין אחד. "תוקף קדושת היום" של ראש השנה, הוא להגיע להכרה שה' הוא "מלך על כל הארץ", ולהבין את משמעותה של מלכות

אשת יפת תואר - כשרה לא למהדרין...

חז"ל אומרים, שבזמן שדוד המלך ברח מאבשלום בנו שרצה להרגו, ביקש דוד לעבוד עבודה זרה¹. אמר לו חושי קְאָרְפִי: מלך צדיק כמוך יעבוד עבודה זרה? למה? מה קרה? אמר לו דוד: מלך שכמותי יהרגנו בנו? ! הרי זה חילול שם שמים נורא, והעם ודאי יתרעם על מידותיו של הקב"ה, שהסכים לכך שבני יהרגני! לכן, מוטב שאעבוד עבודה זרה, ואז יצדיקו העם את הריגתי, ולא יתרעמו על מידות ה'.

אומר לו חושי קְאָרְפִי: אם זה החשבון - אין צורך שתעבוד עבודה זרה. למה? כי אתה בעצמך גרמת שיהיה לך בן כזה! נשאת אשת יפת תאר - את מעכה בת תלמי מלך גשור - ולכן יש לך בן כזה. כך למדו חז"ל מסמיכות הפרשיות בפרשתנו, שכל הנושא יפת תאר, סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה (רש"י דברים כא, יא). ממילא, לא יהיה חילול השם אם אבשלום יהרוג אותך, שהרי מראש הזהירה התורה, שזה מה שעלול לצאת מאשת יפת תואר (סנהדרין קז, א).

רואים מכאן, שלמרות שהתורה התירה לקחת אשת יפת תואר, היתר זה אינו חלק. "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע" (קדושין כב, א), וכשלא מתגברים על יצר הרע, אז היות והמחשבה היא רעה, גם התוצאה היא רעה. לא כל היתר של התורה ראוי לבן עליה לאחוז בו. לדוד המלך לא היה מתאים לשאת אשת יפת תואר, לכן הוא כמעט נהרג ע"י אבשלום.

אנו עומדים קרוב ליום הדין, וה' הרי "בוחר לבבות ביום דין". לקראת יום הדין, המעשה של דוד הוא דוגמא טובה עבורנו, לראות ממנה, שהקב"ה מביא בדין לא רק מעשים - שהרי המעשה היה מעשה של היתר - אלא גם מחשבות ונטיות לב.

הנביא אומר: "עֵקֶב הַלֵּב מִפֶּל, וְאֲנֵשׁ הוּא" (ירמיהו יז, ט). לב האדם הוא "עֵקֶב" (פתלתל), וקשה לדעת מה יש בו. "מי יִדְעֶנּוּ"? - מי בכל זאת יכול לדעת מה יש בנבכי לבו של האדם? - "אֲנִי ה' חֲקֵר לֵב, בַּחֲנִי פְלִיאוֹת" (שם, י). רק ה' יודע מה יש בלבו של האדם, "וְלִתְּת לְאִישׁ פְּדֻרְכָּיו, פְּרִי מַעְלָלוֹ" (שם, י). המחשבות הנסתרות הללו, שלפעמים גם האדם עצמו אינו מודע להן - גם הן באות בחשבון ביום הדין, "וְלִתְּת לְאִישׁ פְּדֻרְכָּיו, פְּרִי מַעְלָלוֹ".

"מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ"

מדוע דוקא ראש השנה הוא יום הדין? - מסביר ה"ר"ן, מפני שביום זה נברא האדם, ובו ביום חָטָא בעץ הדעת ועמד בדין ויצא בדימוס (קיבל חנינה, שלא למות מיד). אמר הקב"ה לאדם: זה סימן לבניך! כשם שעמדת לפני בדין ביום זה יוצאת בדימוס, כך עתידיך בניך להיות עומדים לפני בדין ביום

הוא כבודו ובזיונם הוא כבזיון המלך, כך גם מלך מלכי המלכים רוצה שיחלקו כבוד לעבדיו: לשמש, לירח ולכל צבא השמים. מה עשו? "התחילו לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם", כדי לכבד בזה את עבדיו ומשמשי של הקב"ה, ומזה התפתחה אחר כך עבודת כוכבים גמורה, שהתחילו לייחס אלוהות לכוכבים עצמם⁵ (כמבואר כל זה ברמב"ם, ריש הלכ' עבודת כוכבים).

והנה, אם נתבונן היטב בלשון הרמב"ם, נבחין, שהגדיר את מחשבתם של אנשי דור אנוש [לעבוד את הכוכבים כדי לכבד בזה את הקב"ה] לא רק כטעות בהבנת רצון ה', אלא כטעות קשה בסברה ("טעות גדולה ונברה"). וקשה לכאורה: מה כאן הטעות בסברה? הרי סברת אנשי דור אנוש נראית לכאורה הגיונית מאד! הרי מלך בשר ודם רוצה באמת שיכבדו את שריו ופקידיו, ומי שמזלזל בהם הוא כפוגע במלכות. מדוע א"כ לא ירצה גם הקב"ה שיכבדו את שריו ועבדיו, ישתחוו להם ויכבדו?⁶

נראה לבאר, שהטעות הגדולה שבמחשבה זו, היא חוסר הבנת ההבדל המהותי שבין עבדיו של מלך בשר ודם לעבדיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. מלך בשר ודם זקוק באופן הכרחי לעבדים שלו. אם לא יהיו לו עבדים הסרים למשמעתו - הוא לא יוכל לממש את מלכותו. אם הצבא והשרים יחליטו שלא להכיר במלך, המלך יוכל לצעוק ברחובות מבוקר עד ערב "אני המלך", ושום דבר לא יעזור לו. לא תהיה לו מלכות. לכן דורש מלך בשר ודם מנתנינו לכבד גם את שריו ועבדיו, שכן בלעדיהם תבטל מלכותו.

לא כן אצל הקדוש ברוך הוא. הקב"ה אינו זקוק לעבדים כדי לממש את מלכותו. אמנם יש לו לקב"ה שר צבא (יהושע ה, יד) ושר של אש (פסחים ק"ח, א) ושר של ים (שם, ב) ועוד שרים רבים ונכבדים מאלה, אבל מלכות ה' אינה תלויה בשרים האלו. הקב"ה יכול לעשות מה שירצה גם בלי עזרת השרים, וגם לאחר שהם נמצאים - הם אינם יכולים לעשות דבר. הקב"ה לבדו, הוא עושה עושה ויעשה לכל המעשים, ולא השרים. הוא אינו זקוק לאף אחד כדי להוציא את רצונו לפועל. הוא לבדו משנה עיתים ומחליף את הזמנים, ומסדר את הכוכבים, ואין שום כח אחר זולתו.

גם זה אפוא מעבודת ראש השנה: להבין, שמלכות ה', לא רק שאינה כפופה בהחלטותיה לשום גורם, אלא גם אינה תלויה בשום גורם. להבין שהקב"ה הוא מלך עליון, ולא מלך אביון כמו מלך בשר ודם, שזקוק לעבדיו כדי לקיים את מלכותו.

יום תרועה - יום תרועה ואהבה

ראש השנה נקרא בתורה "יום תרועה" (במדבר כט, א). אחד הביאורים לשם זה הוא, ש"תרועה" היא לשון תרועה, כמו שאמר בלעם: "ותרועת מלך ב"ו" (במדבר כג, כא), לשון חיבה ותרועה (רש"י שם). לפי ביאור זה, ראש השנה הוא "יום תרועה", כי אנו מתקרבים בו אל הקב"ה, וגם הוא מתקרב אלינו, ונעשה רע שלנו. "דךשו ה' בקמץא, קראהו בקיאותו

זו. אמנם בכל ערב ובכל בוקר אנו ממליכים את ה' באמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", וכן בכל ברכה שאנו מברכים אנו מזכירים את מלכותו ית' בעולם ("ברוך אתה ה'... מלך העולם..."), אך בכל זאת בראש השנה ובעשרת ימי תשובה אנו מקדישים תשומת לב מיוחדת לנושא זה, של חיזוק ההכרה במלכות ה' (כשם שאת יציאת מצרים חייבים להזכיר בכל יום, ובכל זאת יש לילה מיוחד בשנה שבו חייבים להתמסר לנושא זה במיוחד). אנו ממליכים עלינו ביום זה את הקב"ה, ומתפללים על פרסום מלכות זו בכל העולם כולו. ממילא, אין כאן חתימה בשני ענינים, אלא הכל ענין אחד: מפני שהוא "מלך על כל הארץ", לכן הוא "מקדש ישראל ויום הזכרון", כדי שנקדיש יום זה לקבלת מלכותו³. להעמיק את התודעה הזאת בלבנו, שתהיה לא רק בשפתים, אלא שנגיש אותה גם בלב, שאנו עבדי ה', וה' הוא המלך, ורק הוא קובע מה יהיה, ולא מישהו אחר.

כמו כן, אנו אומרים ב"ה ובעשיית "המלך הקדוש". אמנם תמיד הקב"ה הוא מלך קדוש, אבל בימים אלה צריך להזכיר ענין זה במיוחד, ולכן במקום "הא-ל הקדוש" אנו אומרים "המלך הקדוש", ומי ששכח ולא אמר "המלך הקדוש" - צריך לחזור (שו"ע או"ח סי' תקפ"ב ס"א). לגבי "המלך המשפט" יש מחלוקת בין השו"ע לרמ"א אם צריך לחזור כשלא אמר "המלך המשפט" (ע"י שו"ע שם, וברמ"א שם סי' ק"ח), אבל גם לפי הרמ"א, שאינו חוזר, זהו מפני שגם בנוסח החתימה הרגיל מזכירים מלכות - "מלך אוהב צדקה ומשפט". הרי שלכל הדעות הזכרת המלכות מעכבת, כי זהו ענין יסודי בימים אלה, להזכיר בתפלה מלכות שמים⁴. ובשבת של עשרת ימי תשובה גם כן, למרות שבברכה מעין שבע לא מזכירים לא ראש חודש ולא יו"ט ולא שום אזכרה אחרת, אבל "המלך הקדוש" אומרים גם בברכה מעין שבע (שו"ע או"ח סי' תקפ"ב ס"ג), כי זאת הברכה המתאימה לעשיית, דווקא עם מלכות שמים. הפוסקים נחלקו אם צריך לחזור אם לא אמר "המלך הקדוש" בברכה מעין שבע (משנ"ב שם סק"י), אבל לכתחילה ודאי שצריך לומר גם בה "המלך הקדוש".

גם התפילה שלנו בראש השנה היא בחלקה הגדול על גילוי כבוד מלכות שמים. "וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה". "ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת", הכל בקשות על כך שיתגלה כבוד מלכות שמים, שלא ישאר אף גוי אחד שלא מכיר במלכות שמים, וכל שכן שלא ישאר אף יהודי אחד שלא מכיר במלכות שמים. כולם יכירו בכך שה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה.

מלכות ה' לעומת מלכות בשר ודם

כשאנו עובדים בראש השנה על ההכרה במלכות ה', צריך להבין על איזה מין מלכות מדובר כאן. הרמב"ם כותב: "בימי אנוש טעו בני אדם טעות גדולה ונבערה". מה היתה הטעות? הם חשבו, שכשם שמלך בשר ודם רוצה שיתנו כבוד לא רק לו אלא גם לעבדיו, והוא מעניש למי שמבזה אותם, כי כבודם

“זכרנו לחיים” - לחיים אמיתיים

במוסף של ר"ה אנו אומרים שלוש ברכות - מלכויות, זכרונות ושופרות. הברכה הראשונה היא מלכויות, שזה הענין היסודי של ר"ה - קבלת עול מלכות שמים. להכיר שה' הוא מלך, והוא זה שקובע מה יהיה בשנה הבאה. אנו מודאגים מכמה גורמים במזרח התיכון ה"חדש" שנוצר כאן, כביכול. אנו צריכים לדעת, שבר"ה הקב"ה יושב ושופט. הוא המלך, ואין שום גורם אחר שקובע. לא אובמה, לא צה"ל, לא הכנסת, ואפילו לא ההסתדרות. שום גורם לא קובע. רק גורם אחד קובע מה יהיה כאן בשנה הבאה, וזה מלך מלכי המלכים הקב"ה.

כשאנו מתלוננים היום על יוקר המחיה, או משהו אחר, צריך לדעת שלא הממשלה או גורם אחר החליט על כך, אלא הקב"ה בר"ה שעבר החליט על יוקר המחירים. בכל יום אנו שומעים ב"חדשות", מה הוחלט בר"ה שעבר. כשאומרים שאיראן מפתחת נשק כזה או אחר - כל זה נכתב בר"ה שעבר, וצריכים לקוות שלשנה הבאה הקב"ה יכתוב ויחתום מה שאנו קוראים השבוע בהפטרה, ש"פּל פּלי יוצר עֲלֵיךְ לא יִצְלַח, וְכָל לְשׁוֹן תִּקּוּם אֶתְךָ לְמִשְׁפָּט - תְּרַשְׁעֵי" (ישעיהו נד, יז). שה' לא יתן לגויים להצליח במה שהם רוצים, אלא נגיע למצב של "וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה". זה עיקר העבודה שלנו בר"ה, לדעת שה' מולך, מגלה את מלכותו, שופט ביום הזה, על כל נעלם אם טוב ואם רע, פוקד אותנו לחיים טובים, אבל מצפה מאיתנו שגם אנו נבחר בחיים. ה' אומר לנו: "החיים והַמְּנוֹת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ, הַבְּרִכָּה וְהַקְּלָלָה, וּבְחִרְתָּ בְּחַיִּים, לְמַעַן תִּחְיֶה אִתָּה וְזוֹרְעֶךָ" (דברים ל, יט). אי אפשר סתם לבוא אל ה' ולומר "כתבנו בספר החיים", אלא אם גם אנו מצדנו בוחרים בחיים - בחיים של תורה ויראת שמים.

אנו צריכים לדעת, שחיים של "אכול ושתו" הם לא חיים אמיתיים! לפרות ולסוסים - חיים כאלו הם חיים מצויינים. אבל לא לנו! רק חיים של תורה ומצוות, שמלויים אותנו מעבר למאה ועשרים שנה, מלויים אותנו לחיי עולם, רק אלה הם חיים טובים עבורנו. אם מבקשים "זכרנו לחיים", צריך לדעת לאיזה חיים אנו רוצים שה' יזכור אותנו. אנו רוצים חיים רוחניים! חיים של תורה ויראת שמים, שנרצה לעשות את רצון ה', והוא ירצה לעשות את רצוננו, שנהיה דבוקים בקב"ה במחשבתנו ובמעשינו, אלה הם החיים שאנו צריכים לבקש בר"ה.

חז"ל הרי אומרים, שבראש השנה צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, ורשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה (ר"ה טז, ב). וכבר הקשו הראשונים: וכי כך באמת קורה? הרי עינינו רואות, שיש צדיקים שנגזרה עליהם מיתה בר"ה, ויש רשעים גמורים שמאריכים ימים! ותיצרו התוספות, שהכוונה בדברי חז"ל אינה לחיי עולם הזה, אלא לחיים רוחניים. ישנם באמת צדיקים שנגזרת עליהם מיתה בעולם הזה, אבל הם חיים לחיי העולם הבא. ולעומת זאת, ישנם רשעים שחיים טוב מאד בעולם הזה, אבל מבחינה

קרו"ב" (ישעיהו נה, ו) - אלו עשרת ימי תשובה (ר"ה יח, א). עשרה ימים של קירבה נפלאה בין הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל, והראשון בהם הוא - ראש השנה.

צריך להשתדל, אפוא, שראש השנה יהיה באמת "יום פְּרוּעָה" במובן של רעות. להגיע לדרגה חדשה באהבת ה'. להשתדל לשמוח במלכות ה'. לא מספיק לומר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד), שזהו ענין שאינו תלוי בי - שהרי ה' הוא אחד בין אם ארצה ובין אם לא ארצה - אלא צריך לקיים גם "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (שם, ה). שתראה לאהוב את הקב"ה. זה כבר תלוי בך, עד כמה הפנמת בתוכך את אהבת ה', ועד כמה החלטת מצדך להיות רעו של הקב"ה.

הפסוק הרי אומר, "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לְבָבְךָ". מה פירוש "כְּכֹל לְבָבְךָ"? מבאר ה"חינוך", ש"כְּכֹל לְבָבְךָ" הוא, שהלב יהיה פנוי מכל אהבה אחרת, ורק אהבת ה' תמלא אותו!⁷ (חינוך מצוה תי"ח). אמנם התורה מצוה גם "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח), וכן צריך לאהוב את התורה, ולאהוב תלמידי חכמים, וצריך שאדם יאהב גם את אשתו, ואשה את בעלה, אבל אהבות אלו צריך שתהיינה חלק מאהבת ה'. למשל, בענין אהבת ישראל - היות ואני אוהב את ה', לכן אני אוהב גם את בניו, כדרך העולם, שהאוהב את חברו, אוהב גם את בני חברו. וכן בענין אהבת התורה - לאהוב אותה בגלל שהיא תורת ה' האהוב עלינו. [ואהבת תורה אמיתית, צריכה להתבטא גם במעשים בפועל: לאהוב ללמוד את התורה, לנסות להבין אותה יותר ויותר לעומק ולרוחב, בכמות ובאיכות, לחזור על מה שכבר למדנו, ולהשתדל שלא לשכוח]. כל האהבות האלו צריכות להיות אצלנו שלא כאהבות הנפרדות מאהבת ה'. קשה, כמובן, לקיים את הדברים האלה, אבל לפחות נדע מה נדרש מאיתנו, לדעת ה"חינוך". שאהבת ה' תמלא את כל לבנו, בלי שיעור מקום לאהבה אחרת, אפילו לא אהבת עצמנו.

גם את ארץ ישראל צריך לאהוב. למרות שאין על זה ציווי מפורש בתורה, אבל ודאי שזהו רצון ה', שלא נהיה כדור המדבר שמאסו בארץ חמדת ה', אלא נאהב את ארץ חמדת ה'. אלא שכפי שדברנו, גם אהבת ארץ ישראל צריכה להיות חלק מאהבת ה'. לא לאהוב את א"י מפני שיש בה נוף יפה וכיו"ב, אלא מפני שהיא ארץ שבה משיגים שלמות רוחנית. ארץ שהנבואה שורה בה, ארץ שבית המקדש נמצא בה, והסנהדרין הגדולה, במהרה בימינו, וכל ההשגות הרוחניות. אפילו היום, בזמן החורבן, ההשגות הרוחניות שאפשר להגיע אליהן בא"י הן יותר גדולות מאשר בחו"ל⁸. ישנן מצוות רבות שאי אפשר לקיימן אלא בארץ ישראל, ולפי מה שמסבירים רש"י בקיצור (דברים יא, יח) והרמב"ן באריכות (ויקרא יח, כה)⁹, המקום האמיתי לקיום המצוות כולן, אפילו אלו שאינן תלויות בַּאָרֶץ (כמו שבת ופסח ותפלין ומזוזה), הוא רק בארץ ישראל¹⁰, ומה שמקיימים אותן גם בחוץ לארץ הוא רק בבחינת "הַצִּיבִי לְךָ צִיּוּנִים" (ירמיהו לא, כ), לזכר בעלמא, כדי שלא נשכח איך מקיימים אותן בארץ ישראל¹¹. אז גם אהבת ארץ ישראל היא חלק מאהבת ה' ועבודתו.

מהתיקרויות וכדו', אלא הקב"ה יתן לנו שנה של חיים של שלום ושל שובע, ושל בנין בית המקדש וביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, ונכתב ונחתם עם כל בית ישראל לחיים טובים, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

רוחנית - הם מתים. אין להם תקוה רוחנית, ואין להם מציאות רוחנית. אין להם חיי עולם הבא (תוס' שם ד"ה ונחתמין).
אנו צריכים לדעת, שהחיים שאנו מבקשים מהקב"ה הם רק חיים של תורה ויראת שמים, של עשיית רצונו וגילוי כבודו בעולם. אם אנו מצדנו נשתדל לעשות את רצונו, אז כמו שהמשנה אומרת, "עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו, ובטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך" (אבות פ"ב מ"ד). אם אנו מצדנו משתדלים לעשות את רצון ה', גם ה' ברחמיו יעשה את רצוננו, יגזור עלינו גזרות טובות, שלא ישמע שוד ושבר בגבולנו לא מן הגויים ולא מתאונות דרכים, לא מכל מיני מרעין בישין וגם לא

1. כלומר, רצה להשתחוות לעבודה זרה כשלבם לשמים, שאין בזה עבירת עבודה זרה, אלא שאסור לעשות כן מפני חילול השם (כיון שיש בזה מראית עין של ע"ז). וסבר דוד, שעדיף שהוא לבדו יחלל את השם, ולא יחללוהו כל ישראל (פי' הריא"ף על "עין יעקב").
2. שזוהי תכלית הבריאה, כמבואר באריכות ב"דעת תבונות" לרמח"ל.
3. וכן לדעת רשב"ג (ר"ה לב, א), שסובר שכולל את קדושת היום בברכת זכרון וזכר בו מעשי בני האדם ודן אותם לפי מעשיהם, וזכר הברית, מקדש ישראל ויום הזכרון, צריך לומר דמהות קדושת היום היא שה' זוכר בו מעשי בני האדם ודן אותם לפי מעשיהם, וא"כ אין כאן חתימה בשני ענינים, אלא הכל ענין אחד: מפני שהוא "זוכר הברית", לכן הוא "מקדש ישראל ויום הזכרון", כדי שנקדיש יום זה להעלות בו זכרונו לפניו לטובה. [ומודה רשב"ג לרבי (שסובר שכולל קדושת היום במלכויות), שגם ה"מלכויות" הן מתוקף קדושת היום כמו ה"זכרונות"; וגם רבי מודה לרשב"ג שגם ה"זכרונות" הן מתוקף קדושת היום כמו ה"מלכויות". אלא שנחלקן היכן ראוי יותר להזכיר את קדושת היום, בברכה הרביעית או בברכה האמצעית, כמבואר בגמ' (ר"ה שם)].
ולגבי ויה"כ, שגם שם חותמים "מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו בית ישראל, ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הכפורים", צ"ל ד"מלך מוחל וסולח" הוא ממהות קדושת היום, והוא ענין אחד עם "מקדש ישראל ויום הכפורים". ולגבי "מלך על כל הארץ" צריך לומר, שבכל עשרה ימים אלו ה' מראה את מלכותו במה שהוא דן ושופט את העולם, (ולכן בכל עשיית אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט"), וא"כ גם זהו ממהות קדושת היום, דמכח זה שהוא מלך העולם הוא דן אותנו וסולח לעונותינו ביום הזה, והכל ענין אחד.
4. ואע"ג דבימים שאין בהם קרבן מוסף השוכח להזכיר מעין המאורע בתפלה אינו חוזר (שבת כד, א), זהו רק במדלג הזכרה שתיקנו חז"ל להוסיף בתפלה (כגון "עננו", או "על הנסים"), אבל מלכות בעשיית אינה הזכרה בלבד, אלא כך היא מטבע הברכה שתיקנו חז"ל לימים אלו, וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות - לא יצא ידי חובתו (ברכות מ, ב).
5. ועי' עוד בזה ב"נפש החיים" שער ג' פ"ט.
6. עי' גם "בני יששכר" (מאמרי חודש תשרי, מאמר י"א אות ט"ו) שעסק בשאלה זו, וע"ש מה שתירץ.
7. וכן כתב הרמב"ם: "דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי, ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה, כמו שצוה ואמר: בכל לבבך ובכל נפשך" (הלכ' תשובה פ"י ה"ו).
8. כמו שכתב הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל: "העוסק בתורה בארץ ישראל זוכה לסייעתא דשמיא מרובה והשפעה מיוחדת... ובדורנו אנו רואים בחוש, כיצד צעירים העוסקים בתורה מתפתחים בארץ ישראל... ומשיגים הרבה יותר מאשר משיגים בחינוך התורני בשאר הארצות" (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 196).
9. ועי' גם רמב"ן דברים ד, ה.
10. ועי' שו"ת הרשב"א (ח"א סי' קל"ד) שגם הוא כתב כן.
11. כמובן, אין הכוונה שאין חיוב מן התורה לקיים את התורה בחו"ל. אלא הכוונה היא, שביחס לא"י, עבודת ה' בחו"ל היא רק בבחינת "הצ"י לך צ"ינים".